

Хомко Богдан Русланович,
заступник завідувача лабораторії досліджень
у сфері інформаційних технологій
Державного науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

**МОЖЛИВОСТІ ФОТОТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ЩОДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ В РАЗІ ВІДСУТНОСТІ
ЗОБРАЖЕННЯ ОБЛИЧЧЯ ОСОБИ (НА ПРИКЛАДІ
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИГОТОВЛЕННЯМ, РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ
ЧИ ЗБУТОМ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ)**

Розвиток комп'ютерних технологій зумовив збільшення випадків вчинення кримінальних правопорушень, які передбачені ст. 301 КК України (Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів) та сприяв виникненню нових способів вчинення таких кримінально протиправних діянь – з використанням цифрової апаратури та мережі Інтернет. Це, в свою чергу, призвело до зростання необхідності ретельного дослідження об'єктів порнографічного змісту експертним шляхом для встановлення всіх можливих фактичних даних, які б сприяли розслідуванню зазначених кримінальних правопорушень. При цьому, значно ускладнює процес розслідування те, щоздебільшого особи, що виготовляють, збувають та розповсюджують порнографічні об'єкти за допомогою мережі Інтернет, володіють достатнім рівнем знань в галузі комп'ютерних технологій та обізнані в особливостях створення фото- та відео матеріалів та можливостях їх експертного дослідження.

Приховуючи свої кримінально протиправні діяння, особи проводять відеозапис певних дій та процесів порнографічного характеру таким чином, що на отриманих фото- та відеоматеріалах відсутнє зображення обличчя особи, а є можливість візуального сприйняття лише тіла особи, що здійснює певні дії, чи його окремих частин.

В таких випадках ідентифікація особи, що зображена на вилучених фото- та відеоматеріалах, значно ускладнена, адже провести портретну експертизу, навіть при наявності підозрюваної особи (осіб) не представляється можливим. Єдиним способом отримання фактичних даних відносно особи, зображення тіла якої наявне на вилучених фото- відеоматеріалах, є проведення судової фототехнічної експертизи, завданням якої є встановлення, чи одна й та ж сама особа зображена на представлених матеріалах фото- та відеозапису.

Для проведення судової фототехнічної експертизи по вирішенню зазначеного ідентифікаційного завдання виникає необхідність в наявності належного порівняльного матеріалу: відповідних зображень тіла (частин тіла) особи (осіб), що підозрюється у вчиненні даних кримінальних правопорушень. При цьому важливо

розуміти, що порівняльний матеріал для проведення фототехнічної експертизи зафіксованих частин тіла підозрюваної особи повинен бути саме у вигляді фотознімків чи відеозаписів (а не особа в натурі).

Враховуючи особливість матеріалу, зміст якого носить порнографічний характер, виникає природня складність в отриманні належно порівняльного матеріалу: вироблення відповідних зображень пов'язане з необхідністю оголення тіла людини, а отже стикається з порушенням права особи на її тілесну недоторканність.

Отримання необхідних для проведення експертизи зображень тіла людини відбувається відповідно до встановленої процесуальної процедури для відібрання зразків (ст. 245 КПК України). Враховуючи природу таких зразків – біологічні зразки особи – відібрання їх відбувається про правилах освідчування особи (ст. 241 КПК України). Після отримання відповідної постанови прокурора суб'єкт розслідування організує проведення слідчої (розшукової) дії. Цілком логічним є відмова підозрюваної особи від добровільної участі у виробленні необхідних зображень її оголеного тіла. В такому випадку суб'єкт розслідування зобов'язаний звернутися до суду за ухвалою про примусове відібрання необхідних біологічних зразків особи. Після чого організує примусове проведення слідчої (розшукової) дії, із залученням відповідних підрозділів Національної поліції України.

З метою належного отримання зразків для проведення фототехнічної експертизи суб'єкту розслідування рекомендовано залучити спеціаліста. Спеціаліст, відповідності до наявної цифрової інформації а саме: відеозаписів чи фотознімків, на яких безпосередньо зафіксовані фактичні дані, пов'язані з подією правопорушення, та частини тіла підозрюваної особи, – зафіксує у відповідному ракурсі, при відповідному освітленні фрагменти частин тіла підозрюваної особи. Саме залучення спеціаліста для виконання необхідних зображень забезпечить в подальшому можливість виокремлення комплексу як загальних, так і окремих індивідуалізуючих ознак при проведенні судової фототехнічної експертизи.

Також в якості порівняльного матеріалу для проведення судової фототехнічної експертизи можна використовувати матеріали технічної фіксації освідчування, якщо в ході розслідування проводилася така слідча (розшукова) дія. Розуміючи це, вже на етапі організації проведення освідчування суб'єкту розслідування рекомендується запросити в якості спеціаліста фахівця з галузі фототехніки, який, використовуючи свої спеціальні знання та попередньо ознайомившись з матеріалами фото- та відеозапису, що фігурують у провадженні, відповідним чином зафіксує тіло особи (його певні частини).

Крім того, при проведенні обшуку у осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 301 КК України, здійснюється вилучення всіх можливих носіїв інформації, на яких можуть зберігатися фактичні дані стосовно ввезення,

виготовлення, збуту і розповсюдження порнографічних предметів, зокрема відео- та графічні файли. Але зазначена інформація найчастіше виявляється видаленою в процесі приховання особами своїх кримінально протиправних дій. Пошук та відновлення видалених графічних файлів відбувається в ході проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи по вирішенню відповідних задач. В подальшому відновленні фото- та відео зображення стають не лише об'єктами судової фототехнічної експертизи з метою ідентифікації особи, зображеної на них, але й направляються наместецтвознавчу експертизу, в ході якої суб'єкт розслідування отримує відповіді на питання: «Чи має інформація порнографічний характер?», «Чи належить інформація до дитячої порнографії?» тощо.

Таким чином, при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з ввезенням, виготовленням, збутом і розповсюдженням порнографічних предметів, визначальним є не лише встановлення належності матеріалів фото- та відеофіксації до порнографічних, але й ідентифікація особи (осіб), зображення тіл чи частин тіла яких наявні в даних матеріалах. Вирішити це питання при сучасному рівні організованості та підготовленості кримінальних правопорушників можливо в тому числі за допомогою фототехнічної експертизи.

Суб'єкту розслідування необхідно розуміти, що результат фототехнічної експертизи напряму залежить від якості об'єктів та порівняльного матеріалу, наданих на дослідження. Забезпечити відповідну якість та належність порівняльного матеріалу можливо не лише чітким дотриманням процесуальної процедури його отримання, але й залученням для цього відповідного спеціаліста – фахівця у сфері фототехніки. Лише належним чином виявлена, зафіксована та відібрана інформація про індивідуальні особливості на тілі підозрюваної особи забезпечує повне та об'єктивне дослідження відео- та графічних файлів експертом з фототехнічних досліджень та достовірність кінцевого результату – ідентифікації особи, тіло (частини тіла) якої зображене в представлених фото- та відеоматеріалах.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: станом на 2 лист. 2020 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 2 лист. 2020 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.